

1993. július 16. - **Beszélgetés Gyurkó János miniszterrel**

A 41 éves, építőmérnökből lett MDF-es képviselő – nyilatkozatai szerint – kellő önbizalommal vállalta a miniszteri megbízatást. Ez eddig rendjén van. Ám ennek a tárcának az irányításához végtelen optimizmus is kell. Hinnie kell a jövőben. Ráadásul ez az optimizmus nem eredhet pillanatnyi derűből.

– Valóban optimista vagyok, bár az idő múlásával egyre szaporodnak a nehézségek. Sejtettem, hogy vannak bűvópatakként rejtőző gondok, de csak mostanában kezdem látni teljes egészében a tárca helyzetét. Egy példa a házunk tájáról: a köztársasági elnök úr egy éve írta alá Rio de Janeiróban az élővilág sokféleségének védelméről és az éghajlatváltozásról szóló egyezményeket. A ratifikálás előkészítéséhez ennyi idő sem volt elegendő. Ez nem használ külföldi megítélésünknek.

– Áprilisi heppeningjén Sebeők János szomorú jövőt jósolt Földünknek. Ez a szomorú jövőkép reális alternatíva vagy túlságosan borúlátó? Hogyan látja a legfontosabb globális problémákat a hivatalból derűlátó környezetvédő?

– Sajnos reális. Néhány száz év alatt visszafordíthatatlanul tönkreteszhetjük a Földet, a bioszférát, amely a Gaia-elmélet szerint önmagát szabályozni képes, egységes egész.

– Szabályozná, ha mi emberek nem lennénk itt...

– Igen, alaposan megzavartuk ezt az önszabályozó rendszert. Egyes élőlények kipusztulása mindig „hozzátartozott” a bioszféra változásához, de nem a mostani ütemben.

– A globális problémák közül melyeket tartja a legsúlyosabbaknak: a napjainkban az érdeklődés középpontjába került ózonlyukat, a szén-dioxid-kibocsátást és az üvegházhatás erősödését vagy az esőerdők kiirtását?

– Az ózonréteg vékonyodása súlyos probléma, ezen kell és lehet is sürgősen változtatni.

Egyébként ez nem a szegényebb országok felelőssége: a legnagyobb freonkibocsátók a klíma- és hűtőberendezések. Az ezekkel kapcsolatos szabályokat a montreali egyezményben rögzítették, s hazai alkalmazásuk most van folyamatban. Az éghajlatváltozás komoly probléma. Az üvegházhatás, a Föld felmelegedése összefügg a fűtéssel járó széndioxid-kibocsátással és az őserdők irtásával is. E téren csak hosszabb távon van remény a megoldásra.

– Kontinentális eredetű és hatású gond a savas eső és bekövetkező tragikus erdőpusztulás.

– Az esőn kívül a savas por ülepedése is károsítja az erdőket. Az erdőpusztulás okát még nem tisztázták pontosan, de ha az élő rendszerben egy elem – a fák – ellenálló képessége csökken, akkor az egész rendszer működése megbomlik. A hazánkban tapasztalt savasodásért az uralkodó szélirány miatt a tőlünk ÉNy-ra fekvő kibocsátók a felelősek. Remélhető, hogy a nemzetközi egyezmények hatására javulni fog a helyzet.

– Folyóink szennyeződése is többnyire „import-probléma”. A Körösökön észlelt szennyezést azonnal jelezzük a román szerveknek, de azok csak akkor hajlandók átjönni és mintát venni, amikor a szenny döntő része már lefolyt. Milyen eszközeink vannak ilyen esetekben a védekezésre vagy a megelőzésre?

– A trianoni döntések következtében felszíni vizeink hozamának 92 százaléka a határokon túlról jön. Vannak ugyan nemzetközi egyezmények, de szankcionálásra nincs sok lehetőség. Csupán ügyes „árukapcsolásban” reménykedhetünk...

– Még mindig a víznél maradva: nem látható, de talán fontosabb a talajvíz. Még ma is nagyon sok szennyvíz folyik tisztítás nélkül élővizetekbe, s csupán nyílt rendszerű ülepítéssel szikkasztják. A lé pedig egyenesen a talajvízbe szivárog.

- A kommunális rendszerek fejlesztése az önkormányzatok feladata, de szakmailag mi is támogatjuk, sőt bizonyos anyagi segítséget is adunk. Sajnos, az úgynevezett közműolló még mindig széttart: a települések vezetékes ivóvízellátása 90 százalékos, míg a csatornázás csupán fele ennek. A felhasznált vizet pedig valahova ki kell engedni. Ez közvetlenül növeli a talajvíz nitrát- és foszfáatterhelését. Ezért nem lehet inni a kutakból.
- Ide kapcsolódik a termőtalaj védelme. A felelősség megoszlik a KTM és a földművelésügyi tárca között.
- A fő felelős az FM, mi csak közreműködünk. Ez a munkamegosztás – szerintem – nem a legszerencsésebb, hazánk legnagyobb természeti kincse ugyanis a termőföld. Megőrzésére, megújítására a jelenleginél nagyobb gondot kellene fordítani.
- A levegő tisztaságának mely kibocsátók az első számú közellenségei: az egyedi fűtőberendezések, az ipari kibocsátók vagy a gépkocsik?
- Az egyedi fűtés kisebb gond. A nehézipari termelés visszaesésével csökkent ugyan az ipari kibocsátás, de a régebben épült hőerőművek selejtezésére is előbb-utóbb sort kell keríteni. A benzin ólomtartalma több mint 60 százalékkal csökkent, így a kibocsátás is. A zöldkártya bevezetése 20-30 százalékos csökkenést eredményezett. A gépjárműállomány összetétele javult a vám- és adópolitikai intézkedések hatására, s ez a szén-monoxid-tartalmat jelentősen redukálta. Ugyanakkor sok öreg autót importáltak, és selejtezésre érett nagy fogyasztású gépkocsikat üzemeltetnek, emiatt a levegő nitrogénoxid-tartalma növekedett. E téren sürgős beavatkozások szükségesek. Ezeket kezdeményeztük is az érintett tárcáknak.
- Néhány éve a vagonszámra importált veszélyes hulladék híre borzolta a kedélyeket. Hogyan állunk a hulladékimporttal?
- Hulladékimport jelenleg nincs Magyarországon.
- A legnagyobb gondot világszerte a hulladék gyűjtése, kezelése, elhelyezése jelenti. Nálunk a kommunális hulladék égetésére sincs elég égetőmű. Vannak-e eszközei tárcának az „egyutas” – használat után eldobott – csomagolóanyagok visszaszorítására?
- Ehhez a kormány egységes föllépése szükséges. A tárca már készített egy törvénytervezetet. Itt is termékdíj bevezetését javasoljuk, és ebből a pénzalapból az újrafeldolgozást végző vállalkozókat támogatnánk. Reményeink szerint így a harmadára csökkenne a csomagolóanyag-hulladék.
- Valószínűleg csak a bortermelők látják hasznát annak a sok műanyag palacknak, ami az üdítők elfogyasztása után megmarad. Hasonlóan kártékony a gusztustalan tejeszacskó is. Várható-e változás?
- A szentendrei anarchisták egyszer letettek a minisztérium kapujához egy köbméternyi műanyag palackot. Jelzésértékű tettükkel teljesen igazuk volt, bár az üvegbetétes rendszer visszaállításában nem a mi tárcánk az illetékes. Remélhetően a termékdíj itt is használ, s ebbe az irányba tereli a gyártókat és a forgalmazókat. A következő lépésünk a kötelező visszagyűjtésről szóló rendelet lesz. E kettő talán megoldást nyújt.
- A környezetvédők régi vágya, hogy nálunk is meghonosodjék a szelektív hulladékgyűjtés. Ehhez persze az „ügyfeleket” is érdekeltté kell tenni.
- Ez nehéz ügy, és lassú folyamat lesz. Tudatformálást is feltételez, beruházásigényes, ráadásul az önkormányzatok nélkül nem megy. Gazdasági ösztönzéssel is lehet valamit tenni: akik hajlandóak szelektíven gyűjteni, kedvezményt kapnak.
- A természetvédelmi területek egyike-másika veszélybe került azáltal, hogy tavaly a költségvetési vita éjjeli szavazóversenyén az állami csereföldalapot nem szavazták meg a

honatyák. Így a szövetkezeti tulajdonban lévő – de visszaigényelt – védett területek kiváltása, cseréje elhúzódik. Hogy áll ennek a műhibának az orvoslása?

– Ez valóban egy gyönyörű „mutatvány” volt. Nekünk presztízavesztést, a másik oldalnak pedig sok nehézséget okoz. Hamarosan a Parlament elé kerül a módosító javaslat. A magyarországi erdők ügyét „sikerült” minisztériumi főosztályi szintre degradálni. A Párizs környéki békék nemcsak vizeink forrásaitól, hanem erdeink nagy részétől is megfosztottak bennünket. Hiú ábránd volna önálló tárcát követelni az erdei ügyeknek, de a jelenlegi állapot tarthatatlan. Már csak azért is, mert az erdők egy része ismét magánkézbe kerül, s a nagy értékű és szakmai hozzáértést igénylő nemzeti erdővagyon újratermelésének, művelésének irányítása sokkal nehezebb lesz. Ma nagyon aktuális a dalszöveg: „Ne vágj ki minden fát!” Sőt, mentsük, ami menthető. Az erdők védelmének egyik módja az erdőrezervátumok hálózatának a kialakítása.

– Szűkebb szakterületén túl ön természetvédelmi, erdészeti szakkérdésekben is alapos jártasságra tett szert, részben köszönhetően családjá erdész és biológus tagjainak, így nyugodtan kérdezhetem erről a hasznos kezdeményezésről.

– A nyolcvanas évek végén a különböző társadalmi szervezetek által felvetett ötletet az erdész szakma is magáévá tette, így megmenthetjük azokat a magas biológiai fejlettségű és sokféleségű erdőtársulásokat, amelyek még megtalálhatók az ország néhány vidékén.

– Milyen helyet szánna az erdészeti szakigazgatásnak?

– Az én státútumom tartalmazza az erdővagyon védelmét, de ehhez semmilyen eszközöm nincs. A természetvédelmi szabályozás csak a védett területekre ad jogosítványt. Indokolt lenne ennél szélesebb hatáskör. Véleményem szerint egy önállóbb országos erdészeti hivatal kellene, és ezt a két miniszter felügyelné.

A miniszter előlétele során alaposan megismerte a nyugat-dunántúli műemlékeket, és fölemelte szavát a romániai falurombolások ellen. Az engedély nélküli építkezések nemcsak az elsőfokú építésügyi hatóságok szakembereinek életét keserítik meg, de munkát adnak a főhatóságnak is. Ráadásul az engedélyezési eljárás szakmai színvonala is visszaesett.

– Volt-e mostanában a Moszkva téri metró épületéhez hasonló látványos engedély nélküli építkezés?

– Ilyen mindig akad. Hogy egy külföldi példát említsek: a bösi erőmű C-variánsa is engedély nélkül épült. A budai Duna-parton – amely a világörökség része – egy szálloda nem az engedélynek megfelelően épült. Amíg nem lesz néhány látványos bontás vagy milliós bírság, addig nem várható az építkezési fegyelem javulása. Az önkormányzatok önállósodási folyamatában az építkezésügyi ellenőrzés meggyengült. Szerencsére már mások is belátták, hogy ezen sürgősen változtatni kell.

– Apropó, bírságok. Az élet minden területén emelik a bírságok összegét. Járható út ez?

– A bírságolás nem hatékony. A problémákat más módon igyekszünk megoldani: a kormány által elfogadott rendelet környezeti hatásvizsgálati tanulmány készítését írja elő a beruházások és a technológiaváltások tekintetében. Ettől lényeges változás várható.

– Azt szokták mondani, hogy minden törvény annyit ér, amennyit végre lehet hajtani belőle. A régóta húzódó környezetvédelmi törvény a finishez érkezett. Azt ígérte, hogy kemény törvény lesz. Mitől?

– Például attól, hogy a beruházókat hozzászoktatja ehhez a hatásvizsgálati eljáráshoz.

– Ez egyúttal növeli a tárca tekintélyét is. Talán egyszer majd főminisztérium lesz a KTM-ből?

– Erre nincs szükség. A környezetpolitika felelőssége az egész kormányé. Egy ideig még eltart,

hogy minden tárca megértse szempontjainkat, de remélem, hogy ez a kormányon belüli – kissé opposíciós helyzet – nem tart sokáig. Egyébként hasonló cipőben jár a munkaügyi, a kulturális és a népjóléti miniszter is.

- A jövőben ezek a tárcák egyfajta humánpolitikai csúcsmisztériummá egyesülhetnek...
- Humánpolitikai kabinet már van, s éppen a fől soroltak a tagjai. Sajnos még nincs akkora súlya, mint a gazdasági kabinetnek, amiben újabban mi is benne vagyunk.
- Köszönöm a beszélgetést. ZÉTÉNYI ZOLTÁN